

Musikdramatiske bestillingsopgaver

FØR DU GÅR I GANG!

En manual til komponister og librettister

Musikdramatiske produktioner udgør en særlig type opgave for ophavsmændene. Komponister og forfattere/dramatikere arbejder som oftest ganske alene og selvstændigt med selve skabelsen af deres værker, men når det drejer sig om musikdramatiske opgaver – af hvilken art de end må være – er det nødvendigt med et tæt og forpligtende samarbejde mellem alle værkets medskabere.

Danske Dramatikeres Forbund (DDF) og Dansk Komponist Forening (DKF) har derfor udarbejdet denne liste over, hvilke forhold komponist og librettist bør tage stilling til omkring deres fælles værk. Det er klogt at afklare disse spørgsmål, inden arbejdet går i gang; historien er fuld af triste eksempler på projekters sammenbrud, fordi autorerne ikke i tide har gjort deres stilling klar over for sig selv og hinanden.

Der er ingen facitliste i disse spørgsmål. Hvert projekt er unikt og kan indeholde så mange individuelle aspekter, at en egentlig standardaftale ikke synes dækkende. Musikdramatiske værker behandles rettighedsmæssigt som *store rettigheder*, dvs. at der heller ikke finder en standardafregning sted via KODA, NCB eller andre kollektive forvaltningsorganer. Musikdramatiske rettigheder forhandles m.a.o. af ophavsmændene selv – eller evt. af deres forlag på vegne af dem.

- *Bestillingshonorar*

DDF og DKF har hver for sig nogle anbefalede minimumtariffer for bestilling af musikdramatiske værker. Bestillingshonoraret udgør alene betaling for selve skabelsen af værket, ikke for retten til at opføre det (royalty). Det bliver imidlertid mere og mere almindeligt, at værkbestilleren ønsker et antal opførelser inkluderet i bestillingshonoraret. DDF og DKF er principielt betænkelige ved denne sammenblanding, og den bør i hvert fald kun accepteres, hvis honoraret er væsentligt højere end selve bestillingstarifferne. Og selv i dette tilfælde er det efter foreningernes opfattelse at foretrække, at det klart fremgår, hvilken del af honoraret der gælder bestillingen, og hvilke der gælder opførelsesrettighederne.

I princippet forhandles bestillingshonoraret af librettist og komponist hver for sig over for værkbestilleren. Autorerne vil dog ofte stå stærkere, hvis man kan lave et fælles udspil over for værkbestilleren. Undertiden forhandles honoraret af det musikforlag, der er knyttet til (som oftest) komponisten. Det hænder, at forlaget beregner sig en provision af honoraret for at udføre disse forhandlinger – det kan dog undertiden være til autorernes fordel alligevel: forlaget kan somme tider komme igennem med et større honorar og bedre vilkår, end man selv har mulighed for at forhandle sig til.

- *Royaltybetaling*

Det skal fremgå af kontrakten med den institution, der producerer forestillingen, hvor stor en royalty der afregnes pr. forestilling – og hvordan den beregnes.

Komponist og librettist bør på forhånd gøre sig klart, hvordan de indbyrdes fordeler royaltybetalingen, men det har for organisationerne været vanskeligt at fastsætte en præcis fordeling af royalty, eftersom omfanget af arbejdsopgaven for henholdsvis komponist og librettist kan variere betydeligt fra produktion til produktion.

Der er en vis tradition for en fordeling imellem komponist og librettist i forholdet 2:1. Men det må i den forbindelse understreges, at denne fordeling er et udgangspunkt for en forhandling og at individuelle forhold kan betinge, at man afviger fra standarden i begge retninger.

- *Forlagsudgivelse*

Komponist og librettist bør inden arbejdet går i gang tage fælles stilling til, om værket skal udgives på forlag – og i givet fald på hvilke vilkår.

Det er normalt komponistens forlag, der påtager sig opgaven at være forlag for et musikdramatisk værk. Forlaget vil normalt betinge sig, at både komponist og librettist tegner kontrakt; dels fordi forlaget har brug for at kunne forhandle på vegne af værkets ”samlede rettigheder”, dels fordi forlaget vil betinge sig en andel af begge rettighedshaveres indtægter på værket.

En standard forlagsaftale indebærer, at ophavsmændene afgiver 33 % af deres rettighedsindtægter til forlaget. Forlagsandelen kan endda øges til 50 % ved evt. subforlægning i udlandet. Forlaget betinger sig også en andel af evt. mekanisk videreudnyttelse og transmission (cd, dvd, radio, TV m.v.). Endelig opkræver forlaget en afgift hos producenten for leje af nodemateriale m.m. – komponisten er normalt berettiget til en andel af denne leje; i visse tilfælde vil også librettisten kunne få en andel af stemmelejen.

En forlagsaftale er oftest uopsigelig; forlagenes begrundelse herfor er, at investeringen i fremstilling af nodemateriale m.m. er så stor, at man finder det rimeligt at kræve en andel i rettighederne i hele værkets ophavsretlige levetid. DDF og DKF anbefaler dog, at man tager disse forhold op til kritisk diskussion med forlaget, inden man underskriver en kontrakt – der kan tænkes andre modeller, som stiller ophavsmændene bedre og mere frit, både hvad angår forlagsandele og kontraktløbetid. Foreningerne står gerne til rådighed med rådgivning for medlemmerne i den forbindelse.

- *Eneret*

Musikdramatiske værker er som ovenfor nævnt *store rettigheder*. Det indebærer, at ophavsmændene beholder en eneret til værket. Hver enkelt ophavsmand har m.a.o. ret til at sige ja eller nej til producenter, der senere måtte ønske at opføre værket. Herved adskiller området sig fra det normale koncertliv, der henhører under *små rettigheder*. Her er denne eneret overdraget eksklusivt til KODA's forvaltning. Opførelse af et mindre uddrag af et musikdramatisk værk behandles dog som små rettigheder. I sådanne tilfælde afregnes opførelserne derfor via KODA og NCB, som også giver tilladelse til anvendelsen, uden at komponist og librettist kan og skal spørges.

Komponist og librettist bør på forhånd gøre sig klart, om begge parter ønsker at beholde deres eneret, eller om den ene part eventuelt vil acceptere at give afkald på den. Er der et forlag involveret, vil man normalt blive mødt med krav om, at begge parter overdrager deres eneret til forlagets forvaltning. Et sådant krav bør imidlertid (som alle aftaleforhold!) ikke betragtes som et ultimatum, men principielt være til forhandling mellem parterne.

- *Afleveringsfrister*

Der vil som regel være fastsat en deadline for aflevering af det samlede værk til værkbestilleren. Men komponist og librettist bør herudover fastsætte interne afleveringsfrister. Man skal være opmærksom på, at musikdramatiske produktioner ikke uden videre kan aflyses eller udsættes, hvis fristerne overskrides! Producenten tegner i mange tilfælde bindende kontrakter med medvirkende sangere, musikere, instruktør m.fl., længe inden værket foreligger færdigt. En aflysning eller udsættelse kan m.a.o. være forbundet med meget store økonomiske omkostninger. Det er derfor af stor betydning, at både komponist og librettist fastsætter realistiske deadlines.

- *Vilkår for ændringer i tekst og musik*

Undervejs i skabelsesprocessen vil der normalt opstå behov for tilpasning af librettoen eller af musikken. Komponist og librettist bør på forhånd aftale, hvor frit man forholder sig til hinandens materiale. Når produktionen får tilknyttet instruktør, scenograf og evt. dramaturg vil de kunne stille yderligere forslag eller krav om ændringer – også her er det vigtigt, at værkets primære autorer har gjort sig klart, hvordan de stiller sig.

- *Transmission*

Det bør aftales med opførelsens producenter, hvordan vilkårene er for en evt. radio- eller TV-transmission af værket. Er der et forlag involveret, vil forhandlinger herom oftest foregå igennem dette. Også når det gælder broadcasting er musikdramatik *store rettigheder*, hvilket indebærer, at der skal træffes eksklusiv og individuel aftale med udbyderen om betalingen herfor. Der eksisterer visse standarder, som kan rekvireres hos foreningerne.

- *Mekanisk videreudnyttelse*

Det kan være i alles interesse (komponist, librettist, producent, forlag) at der foretages en indspilning af værket i forbindelse med den første sceniske produktion. Det anbefales, at man tager initiativ hertil så tidligt som muligt! Mulige samarbejdspartnere er DR og enkelte af pladeselskaberne; men man bør ikke udelukke muligheden af at gennemføre en cd- eller dvd-produktion selv. Begge foreningerne kan i øvrigt rådgive m.h.t. at finde finansiel støtte til en sådan produktion.

En stor og vanskelig hurdle i den forbindelse er de udøvenes rettigheder. Autorerne bør naturligvis gå ind i sådanne forhandlinger i respekt for, at de udøvende har lige så legitime økonomiske interesser på spil, som de selv. Det er erfaringen, at det bliver vanskeligere at få en smidig aftale på plads med sangere, musikere og dirigent, jo tættere man kommer på selve premieren!

Komponist og librettist (og evt. forlag) må på forhånd aftale den indbyrdes fordeling af de mekaniske rettigheder.

- *Aftaler omkring den sceniske produktion*

Komponist og/eller librettist bør på forhånd træffe aftale med producenten om graden af deres indflydelse på de kunstneriske valg, som den sceniske produktion indebærer. I hvor høj grad medvirker autorerne ved valg af instruktør, scenograf, sangere, musikere m.m.? Også forhold omkring forestillingens markedsføring kan med fordel diskuteres mellem parterne, inden arbejdet påbegyndes.